

Surp grāmatas

**DIENAS KOMENTĀRS
INTA LEHMUSA-BRIEDE**

Ari tad, ja Latvijas vēsturi māca kā atsevišķu priekšmetu, nevis pasaules vēstures daļu, skolēnu zināšanas bagātākas netop

Lai cik primitīvi tizls dažkārt būtu optimistisku pantiņu vai šādi iekrāsotas sadzīves folkloras saturs, mūsu klimatiskajos u. c. apstākļos tas ausis nekaitina sava tik deficitārā pozitīvisma dēļ. Nu vai tad neskan jauki, piemēram: *Šurp, grāmatas, uz skolu, / Es būšu teicamnieks! / Tad māmiņai un tētiņam, / un Dzimtenei būs prieks!* Acu priekšā iedomājamiem starojošu ķiparu ar milzīgu mugursomu... nē, to milzīgo mugursomu, kas kropļo stāju kopš agras bērnības, izlaidīsim..., un viņš droši ver gaišās un plašās skolas durvis.

Šai vietā cerīgais stāstiņš gan apraujas, jo izrādās, ka ar teicamnieku būšanu ir pašvaki un tāds mācību priekšmets, kas dzimtenes iepriecināšanai atrodas ļoti tuvu, t. i., vēsture, tiek apgūts gaužām vāji. It īpaši, Lāčplēša dienas tuvojoties, esam jau pieraduši, ka mediju apjautāti, bērni un pusaudži (un pieaugušie) nezina, kas tie par svētkiem. Taču stripu stripām ļaudis Rīgas pils mūrī iesprauž svečīti, un skat, vai tad ar to nav gēna? Un patriotisms, kam dabīgi vajadzētu iet rokrokā ar dzimtās vēstures izpratni, nav jau uzbangojis kā devītais vilnis?

Tomēr izglītības sistēmas vadības gaitēnos pašu gaišo acu vai citu modro skatu dēļ saprot, ka īsti labi nav. Izglītības ministrija piepūš vaigus un gluži kā Sīzifs atkal un atkal stumj... tikai vienu jautājumu – mācīt Latvijas vēsturi kā atsevišķu priekšmetu vai kā pasaules vēstures daļu. Neņemot vērā, ka nez cik šķēpu jau ap šo pretnostatījumu ir salauzts, ka bijusi gan praktisku pieredze, gan izglītības druvā pašu palaistie pilotprojekti, kuru secinājumi visos sīkumos gan vēl neesot apkopot, bet pamatkonstatējums –

netop. Tādi paši Lāčplēši pie Lāčplēša dienas vainīgi kā iepriekš.

Tad kādēļ skolas programmās atkal vajadzētu viest jaunu kārtību, ja tā nesola labākus rezultātus? Jukas un pārmaiņas tāpat vien? Varbūt galvenais jautājums ir – kāpēc tās stundas, kas tiek veltītas vēsturei, netiek pienācīgi izmantotas? Kas ir tie lemesli, kas neļauj skolotājiem pilnvērtīgi strādāt pēc pašreizējās spēles likumiem? Kā tas var būt, ka puisim nule kā pirmizrādi piedzīvojušajā dokumentālajā filmā *Pretrunīgā vēsture* skolā par pedējo karu mācījuši tikai četras stundas? Un paguvuši nozībsnīt vien ar gadskaitļiem?

Kāda pusaudze pie tā sauktā Rīgas atbrīvotāju pieminekļa šai pašā filmā puspatētiski apgalvo, ka dārgāka datuma par 9. maiju viņai nav. Skaidri redzams, ka par Latvijas traģiskajām pagātnes lappusēm neko nav dzirdējusi. Vai tad mūsu valstī pastāv dažādas vēstures mācību programmas un katrs var mācīt ko grib?

Varbūt daļa vēstures skolotāju paši nezina vēsturi vai neprot to mācīt citiem? Bet tādā gadījumā jautājums taču ir atrisināms viegli – skolu skaits sarūk, un darbs jādod tiem, kas savu darbu prot un mīl. Tiem, kas atradīs vēlēšanas kopā ar saviem skolēniem nōskatīties jau pieminēto vēsturnieka Ulda Neiburga un režisores Ināras Kolmanes lielā mērā par privātiem (!) līdzekļiem tapušo *Pretrunīgo vēsturi*, kur nekādi nevar pārņemt vienpusīgumu. Tur ir gan latviešu leģionāri, gan nošautie ebreji, gan Salaspils nometnē turētie bērni no Krievijas sādžas. Pēc filmas, gribētos domāt, pusaudžiem un jauniešiem rastos jautājumi, pārdomas. Viens otrs varbūt vēlētos aiziet, piemēram, līdz Amatu ielai 4 Vecrīgā, kur līdz 1947. gadam atradās Sarkanās armijas pretzīlkošanas pārvalde SMERŠ un tās moku kambāri, kur spīdzināja it kā padomju varai naidīgos. Vēl nesen tajos pagrabos atradās mūzikas klubs *Slepenais eksperiments*. Vai tie cilvēki, kas šai iedzertuvei deva tādu nosaukumu, darīja to tīšām vai tā bija nejaušība? Raisot domas ap šo faktu vien, cik daudz rodas jautājumu, cik tuvu tie atrodas šodienai un cik absurdi izklausās to cilvēku apgalvojumi, ka pagātnes lappuses vienkārsi mehāniski jāpāršķir!

Par laimi vai diemžēl sabiedrībā fizikas likumi nedarbojas, un, ja cilvēki Latvijas vēsturi nezina, tas nav tikai mācību programmu jautājums. Vēstures apjēgu bērni iegūst arī mājās no vecākiem, savukārt vecāki – lielā mērā no informatīvās telpas sabiedrībā un, var teikt pat ļoti skaļi, no valsts ideoloģijas. Vai Latvijai tāda ir? Vai gluži otrādi – valsts augšpusē satupusi bezmugurkaulnieki, kas pat augstos svētkos nemāk mūs uzrunāt ar prātā paliekošu domu? Nevarīgi reklāmruļļīši ar bāliem cilvēkiem, kas paši nespēj savu durvjpriekšu notīrīt, svinību programmā kuslas skumjas ap *Tec, saulīti*, kura atkal atstājusi pavēni, lišķīgas intonācijas un hronisks pašcieņas trūkums brīdī, kad vārdu salikums «Latvijas atbrīvošana» liekams pēdinās... Bet, kur nav

Demagogi

MADARA FRIDRIHSONE

Pirms pāris gadiem par ļoti veiksmīgu bankieri uzskatītais *Parex bankas* līdzīpašnieks Valērijs Kargins mēdza pozēt fotogrāfiem, rokās turot stūresratu, kas simbolizēja bankas veiksmīgo pieredzi sindicēto kredītu piesaistē. Kā zināms, 2008. gada rudenī izrādījās, ka veiksmē ir visai mainīga – globālās finanšu krīzes apstākļos sindicētie kredīti kļuva par smagu nastu. Nesen simboliskais stūres rats līdz ar dažiem citiem Valērija Kargina un Viktora Krasovicka «valdīšanas» laika atribūtiem nokļuva zem izsoles āmura. Diemžēl šī simbola pašreizējais īpašnieks nav zināms; stūres rats lieti noderētu kā ceļojošs apbalvojums. To varētu pasniegt par ekonomiski tuvdredzīgu rīcību vai izteikumiem. Šķiet, šogad labākus kandidātus par jaunizveidotās formulas (AŠ)² elementiem tam neatrast. Viņi to ir pelnījuši par pagājušajā nedēļā Daugavpilī paustajām atzīnām, ka Latvijai jāmeklē iespējas pārfinansēt Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) un Eiropas Komisijas (EK) izsniegto aizdevumu, jo vienošanās ar starptautiskajiem aizdevējiem liedzot valdībai iespēju patstāvīgi pieņemt lēmu-

mus.

Maz tīca paši runā, palielināt pārfinansē – tā atmak nāktos aiztīros, bet procentu l kas nekā t Latvijas va nākotnēs i tikai neda slietas do uzlabojum nām un lie Ja vēlēšan gi, kam lal ta vienoša uzlabojum Atbildīg aizdevējie starptauti miljardu e niju, kas t bas gadīj ienēmum cēm. Tādē atbrīvotie izskatās p

SPILGTI CITĀTI

demonētas jaunako laiku starpsienas, lai teipas ajaunotu grata Oim
Dienvidu spārnā ir iekārtota neliela senlietu ekspozīcija, savukārt aus
kāpnes, lai tur varētu iekļūt apmeklētāji. Attēlā: muzeja vadītāja Kristīn
Sīli, Ilzi Porīķi un Andri Vasiļevski.

Saprast arī citu vēsturisko pieredzi

Dokumentālā filma *Pretrunīgā vēsture* ir jauns skatījums uz notikumiem, ko pirms vairāk nekā sešdesmit gadiem izraisīja karš un okupācijas, tā pēc tās pirmizrādes Ēdoles pili atzina gan autori, gan dažādu paaudžu skatītāji.

Visus trīs spīdzināja

Galvenie varoņi ir trīs dažādu tautību cilvēki, kas stāsta savu atšķirīgo kara laika pieredzi. Tomēr vēstījumiem ir viena kopīga iezīme: šie trīs vīri katrs citādi smagi cietuši no nacistu vai padomju varas.

Kimijas profesors Edvards Anders ir ebrejs, bijušais liepājnieks, kurš pārdzīvojis holokaustu, tagad dzīvo Amerikā. Šķiet, jebkurā auditorijā maz būs tādu, kas vienaldzīgi varētu noklausīties viņa atmiņās un noskatīties dokumentālajos kadrus, kā Šķēdes kāpās pie Liepājas tiek nomocīti ebreju vīrieši, sievietes un bērni. Latvietis Kurts Grīnups tika arestēts un spīdzināts čekas pagrabos par dalību Latvijas nacionālās pretošanās kustībā, vēlāk arī izsūtīts. Savukārt krievs Vitālijs Leonovs vācu okupācijas laikā nokļuva Salaspils koncentrācijas nometnē. Arī viņš smagi cietis un apbrīnojamā kārtā izdzīvojis, jo pārējie ģimenes locekļi, tai skaitā mazā māsiņa un brālītis, gāja bojā.

Pretruna izpaužas ne tik daudz vēstures pārstāstā, jo sirmie vīri uz šiem notikumiem raugās iecietīgi, cik mūsdienu skatījumā. Filmā pausts šodienas jaunatnes viedoklis, kas apliecina, ka 16. marts un 9. maijs joprojām ir karsti strīdīgi datumu. Pirmais vieniem ir varoņu – latviešu leģionāru – godināšanas, citiem – fašistu slavināšanas diena. Bet 9. maijā gan veci, gan jauni svin Uzvaras dienu, turpretī lielai daļai Latvijas tautas tas šķiet kā spilgts padomju okupācijas simbols.

Nebūt kategoriskiem

„Joprojām sabiedrībā valda naidis un sašķeltība, beidzot būtu jāsaprot, ka ciešanas bija no visām pusēm, citādi tālāk netiksim. Mūsu ģimenē arī – man tēvs bija saistīts ar krievu armiju, bet vīra vecāki tieši no tās cieta. Vai tāpēc mēs nevaram saprasties? It kā neko jaunu filma neatklāja, tomēr šāds skatījums atkal pārsteidzoši uzrunāja un lika padomāt arī par šodienu,” teica saldeniece Sandra Snipke. Savukārt bijušais kuldīdznieks Egons Snipke norādīja, ka filmā pārāk daudz uzsvērts nacistu nodarītais posts, mazāk – padomju varas zvērības. Autori skaidro: mērķis bijis salikt

„Mums ir daudz labu dokumentālo filmu par vēsturi, bet tās veidojuši latvieši, skatās latvieši un raud, ka citi neskatās. *Pretrunīgā vēsture* ir mēģinājums parādīt, cik atšķirīgi ir viedokļi, un tie jārespektē, jo citādi karš nekad nebeigsies,” atzīst režisore Ināra Kolmane, scenārija autors Uldis Neiburgs un mecenāts Andris Grasmanis.

kādu vienu taisnību, bet tādas nav. Vairāki filmā intervētie jaunieši kategoriski pārstāv vienu pārliecību, tomēr ir tādi, kas aicina meklēt vienotu skatu punktu. „Varbūt te, Ķurzemē, tas mazāk jūtams, taču mūsdienu Latvijas sabiedrība ir diezgan dažāda gan pēc nacionālās piederības, gan vēsturiskās apziņas un uzskatiem,” teica scenārija autors Uldis Neiburgs. „Nekad nevienā demokrātiskā sabiedrībā nebūs vienošanās, totālas izpratnes par vēsturi. Bet svarīgi saprast, kāpēc vieni uzskata tā, citi – pretēji. Joprojām strīdīgajos datos turpinām karot, bet mēs ceram, ka karš tiešām reiz beigsies.” Pēc autoru teiktā, darba mērķauditorija ir Latvijas iedzīvotāji neatkarīgi no vecuma un tautības, pārsvarā vidējā un jaunākā paaudze, kura ļoti maz zina vēsturi. Savā ziņā šis darbs kompensē robu tās apgūšanā.

„*Latviešiem daudz kas „būksē”, jo esam maza nācija ar milzīgām traģisma izpausmēm.*”

Ēdolē – vispirms

Režisore Ināra Kolmane piebilst: „Negribējām atkārtot ne savu filmu *Latviešu leģions*, ko veidojām pirms 10 gadiem, ne kādas citas. Latvijā ir spēcīgas dokumentālā kino tradīcijas un daudz kinolenšu par vēsturi. Bet tās veido latvieši, skatās latvieši un pēc tam raud, ka citi tās neskatās. Tāpēc mēs meklējām ceļu, lai ieklausītos nākotnes sabiedrībā, arī šīs paaudzē, kas šeit

„Mūsu ģimenē arī – man tēvs bija saistīts ar krievu armiju, bet vīra vecāki tieši no tās cieta. Vai tāpēc mēs nevaram saprasties?”

pirmizrādes Okupācijas muzejā, šobrīd to demonstrē Rīgas kinoteātri, bet citos novados tikai tiek gaidīta. Prioritārā kārtā ēdolnieki iekļuva, jo viens no diviem mecenātiem ir pils īpašnieks Kaspars Višķints. Kā norādīja I. Kolmane, viņš daudz ieguldījis ne tikai materiāli, bet arī emocionāli un radoši, lai darbu varētu pabeigt. K. Višķints labprāt piedalījies smagās filmas tapšanā, jo interesējas par vēsturi, arī viņa vectēvi karojuši pretējās armijās.

„Bieži vien cilvēki sanāk pie galda, iedzer un tad nu sāk cīlāt šos jautājumus – kuram skajāka balss, tam lielāka taisnība. Bet tas ir aplami,” uzskata otrs mecenāts Andris Grasmanis. „Šīs lietas ir jāpārrunā no visiem aspektiem, ar cieņu pret citādu viedokli, kā, piemēram, to izdarījuši vācieši. Latviešiem daudz

kas *būksē*, jo esam maza nācija ar milzīgām traģisma izpausmēm. Bet jāapzinās, ka esam divkopienu valsts, šobrīd dzīvojam blakus, bet vienlaikus it kā divās dažādās pasaulēs, vienai ar otru nesaskaroties. Tās ir kara sekas, kaut pagājuši jau 65 gadi. Es saprotu tos vecos cilvēkus, kuriem joprojām sār krievu pāridarījums. Bet arī šai tautā bija daudz cietušu, arī viņiem joprojām ir sava sāpe. Visticamāk, filma nemainīs viņu viedokli, tās uzdevums ir domāt par nākotni. Lai jaunie cilvēki neturpinātu šo divkopienu valsti, mācītos vēsturi un atņemtu kopīgu valodu.”

kus, kuriem joprojām sār krievu pāridarījums. Bet arī šai tautā bija daudz cietušu, arī viņiem joprojām ir sava sāpe. Visticamāk, filma nemainīs viņu viedokli, tās uzdevums ir domāt par nākotni. Lai jaunie cilvēki neturpinātu šo divkopienu valsti, mācītos vēsturi un atņemtu kopīgu valodu.”

ISZINAS

Kīmalē sp

14. maijā pie Alternatīvās sākumskolas Padures filiāles mazpulkēniem viesojās mazpulku komandas no Saldus un tās apkārtnes, lai piedalītos *Padures golfa* sacensībās notikā golfa, modernizētā bolidā un kombinētajā stafetē ar četriem posmiem. Tika izcīnīta pirmā vieta sarūpēta arī neliela Latvijas mazpulkis. 3. 2. – Remtes, bet lielā sacensībā visi ēda ar kārumiem. Attēlā: Kārlis Bindars, Sande Paskovs un skolotāja nopelnīto kausu par

Sūpulītīstisko ģim

Kuldīgas daudzdzīvokļu ēkā šīs dienas svinīmas mērojas spēkurellītes, zīmēja, pie sirds patikas. Visi kopā un konfektēm. Katrpaku. Nedēļas nogalē Vērmanes dārzā notika Viņi piedalīsies arī līdz Vērmanes dārzā

Cer ierīko laukumus

Rumbas pagasta dārza pagasta pārvaldi

„Kurzemnieks” 20.05.2010.

Ar mērķi tuvināt vēstures izpratnes

Ar aplausiem, ziediem, rokasspiedieniem un aizkustinājuma asarām vakar Okupācijas muzejā skatītāji uzņēma studijas "Deviņi" dokumentālās filmas "Pretrunīgā vēsture" pirmizrādi.

VIESTURS SPRŪDE

Režisores Ināras Kolmanes un vēsturnieka Ulda Neiburga veidotā stundu garā dokumentālā filma ir emocionāls mēģinājums ar trim dažādiem dzīvesstāstiem pavēstīt par traģēdijām, kuras Otrā pasaules kara laikā Latvijā piedzīvojuši kā latvieši, tā arī krievi un ebreji. "Pretrunīgās vēstures" varoņi paši piedzīvojuši to, ko stāsta, un zināmā mērā ved skatītāju ekskursijā pa šausalīgo notikumu vietām. Šobrīd jau aizsaulē aizgājušais Kurts Grīnups jaunībā bijis viens no pirmajiem, kas 1941. gada jūlijā sākumā iegājis Centrālcietumā, redzējis čekistu nomocītos latviešus un eks-humācijas. Vēlāk pēc kara Grīnupa kungs piedzīvojis spīdzināšanas padomju pretizlūkošanas dienesta "Smerš" mītnes pagrabus Amatu ielā, Vecrīgā. Nedaudz sirreālas ir ainas, kurās vecais vīrs rāda biroja meitenēm, kur viņu tagad gaišajā darba telpā atradušās lāviņas un kur izmeklētāji viņu situā.

Cits stāsts ir Vitālijam Ļeonovam un viņa māsai Fainai. Ļeonovu ģimeni kara laikā vācieši no Vitebskas apkaimes pretpartizānu akcijas laikā pārveda uz Latviju un ieslodzīja Salaspils nometnē. Tur nomira Vitālija un Fainas brālītis, bet pārējie bērni izglābās tikai tādēļ, ka tika atdoti latviešu saimnieku ziņā lauku darbos.

Bijušā liepājnieka, ASV pilsoņa ebreja Edvarda An-

tikai gadījuma pēc izdevās izbēgt no slaktiņa. Tagad mūža nogali Andersa kungs velta 6400 bojāgājušo Liepājas ebreju piemiņas iemūžināšanai.

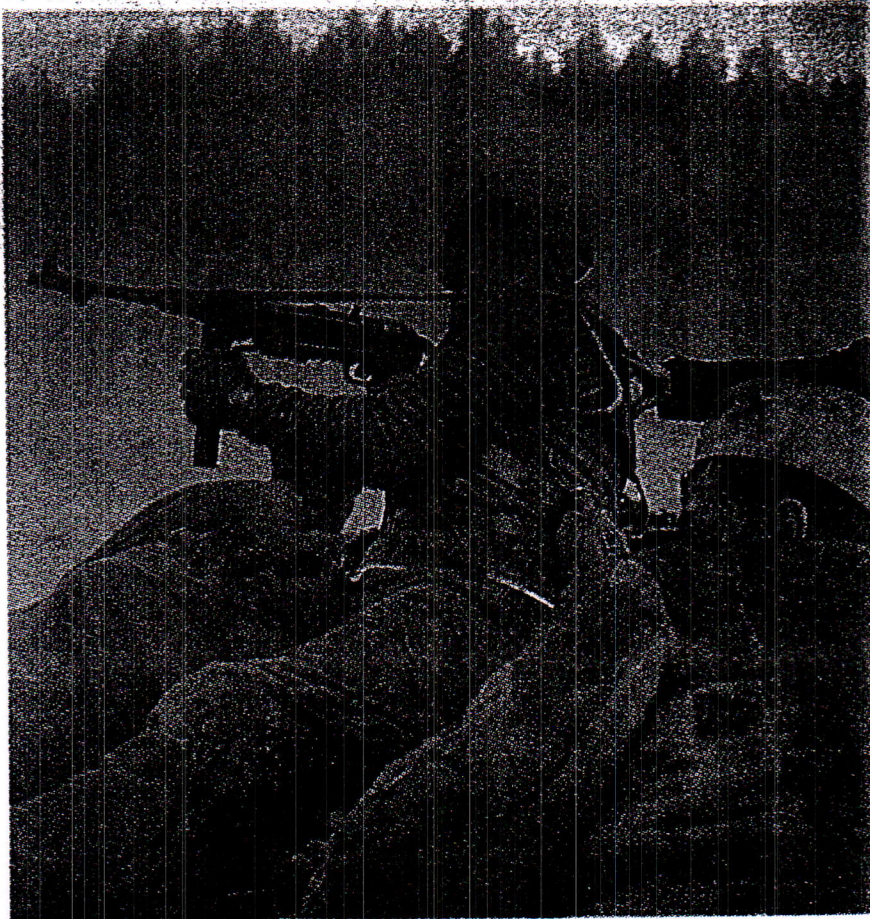
Šie dažādie, bet cilvēcis-ko pārdzīvojumu ziņā tik līdzīgie stāsti filmā mijas ar ainām no 16. marta un 9. maija notikumiem Rīgā, lai parādītu, cik ļoti vēsture joprojām šķēļ Latvijas sabiedrību. Holokaustu pārdzīvojušais Edvards Anderss kādā brīdī saka: "Daudzi krievi uzskata, ka okupācijas nav bijis, bet varu viņiem pateikt, ka tā bija un es esmu to piedzīvojis. Ja nebeigsies strīdi par tādiem neapstrīdamiem faktiem, būs ļoti grūti panākt, ka nācija raugās uz pagātni un nākotni no kopēja skatpunkta. Ir jāpārlicina skeptiķi, bet tajā pašā laikā jāsaprot, ka ir cilvēki, kuru prāts ir tik slēgts, ka tos nekad nevarēs pārliecināt."

Režisore Ināra Kolmane, vaicāta par potenciālo "Pretrunīgās vēstures" auditoriju, skaidroja: "Filma domāta šodienas Latvijas iedzīvotājiem – gan krieviem, gan latviešiem, gan ebrejiem. Nav jēgas taisīt kaut arī pamatotos, tomēr, atļaušos teikt, gaudu gabalus pašiem par sevi. Mēs taisām filmas par latviešiem, paši skatāties un paši raudam. To pašu dara ebreji par holokaustu. Krievi taisa savas propagandiski pārspīlētās filmas. Bet tikmēr izaugusi vesela paaudze, kas Latviju sauc par dzimteni. Tikai ieklausoties otra sāpē, mēs varam pretendēt, lai šīs paaudzes pārstāvji ieklausītos arī citu sāpēs." Nākotnē filmu paredzēts tulkot krieviski un angliki ar labāk izskaidrotu vēsturisko fonu. To varētu demonstrēt kā kino, tā televīzijā gan Latvijā, gan ārzemēs, pieteikt starptautiskiem festivāliem.

Jāpiebilst, ka no vakar-

Ar ko skatītājus «baro

Arī jaunā Mihalkova filma diez vai būs pagrie-
Krievijas vēsturiskajā domāšanā

Kadrs no filmas "Saules nogurdinātie 2. Dieva priekšā". Režisors un viens no galve (no kreisās) dodas uzbrukumā.

MĀRIS ANTONEVIČS

Krievijas televīzijas, kas lielā daudzumā redzamas arī Latvijā, pirms 9. maija parasti ir pārplūdinātas ar filmām par karu. Atšķirībā no Vecgada vakara, kad gandrīz visos kanālos rāda režisora Eldara Rjazanova filmu "Liktneņa ironija jeb vieglu garu", 9. maijā izvēles klāsts it kā ir plašāks. It kā, jo pārsvarā tās ir padomju laika filmas ar visām tām raksturīgajām klišējām un ideoloģisko nostāju, kas nepieļauj nekādas lielas atkāpes. Protams, stāsts var atšķirties, bet idejai jābūt nepārspējamai – drosmīgie

mātājs, bet tad viņa veikums diez vai tiks plaši izrādīts kino un nenonāks televīzijas ekrānos, vai arī režisors ar vārdu un ambīcijām. Protams, Nikita Mihalkovs! Viņa filma "Saules nogurdinātie 2. Dieva priekšā" šobrīd tiek rādīta arī Rīgas kinoteātrī un daži mūsu vietējie kritiķi jau paguvuši to saslavēt gan no mākslinieciskā, gan ideoloģiskā viedokļa.

Nez vai kāds cits režisors Krievijā varētu atļauties kritizēt Staļinu un padomju varas cietirdību, zinot, ka pašreizējā valsts vadība ne tikai piever acis uz staļinisma slavinājumiem, bet pat veicina tos. Un arī kara veterānus

cēts Kotova sievas (lietuviešu aktris borge Dakunaite bas draugam Mitja Menšikovs) – bijušā armijas baltgvarc emigrantam, kuru jusi čeka. Jautrais, bezbēdīgais Mitja tiek galā ar uzdev viņa patiesais raksts tas tikai filmas be viņš simboliski sa zīgajam Staļina un vēsi izriko čeka niekus. Šī filma sta tika apbalvota visa līmenī, saņemot ga festivāla godalgu, g ru" kā labākā ārzer Bet Krievijā tas neb-

burga veidotā stundu garā dokumentālā filma ir emocionāls mēģinājums ar trim dažādiem dzīvesstāstiem pavēstīt par traģēdijām, kuras Otrā pasaules kara laikā Latvijā piedzīvojuši kā latvieši, tā arī krievi un ebreji. "Pret-runīgās vēstures" varoņi paši piedzīvojuši to, ko stāsta, un zināmā mērā ved skatītāju ekskursijā pa šausalīgo notikumu vietām. Šobrīd jau aizsaulē aizgājušais Kurts Grinups jaunībā bijis viens no pirmajiem, kas 1941. gada jūlijā sākumā iegājis Centrālcietumā, redzējis čekistu nomocītos latviešus un eks-humācijas. Vēlāk pēc kara Grinupa kungs piedzīvojis spīdzināšanas padomju pretizlūkošanas dienesta "Smersš" mītnes pagrabos Amatu ielā, Vecrīgā. Nedaudz sirreālas ir ainas, kurās vēcais vīrs rāda biroja meitenēm, kur viņu tagad gaišajā darba telpā atradušās lāviņas un kur izmeklētāji viņu situā.

Cits stāsts ir Vitālijam Leonovam un viņa māšai Fainai. Leonovu ģimeni kara laikā vācieši no Vitebskas apkaimes pretpartizānu akcijas laikā pārveda uz Latviju un ieslodzīja Salaspils nometnē. Tur nomira Vitālija un Fainas brālītis, bet pārējie bērni izglābās tikai tādēļ, ka tika atdoti latviešu saimnieku ziņā lauku darbos.

Bijušā liepājnieka, ASV pilsoņa ebreja Edvarda Andersa tēvs, vecvecāki un radinieki gāja bojā holokaustā, tika nošauti Šķēdes kāpās. Viņam pašam kopā ar māti

brīdī saka: "Daudzi krievi uzskata, ka okupācijas nav bijis, bet varu viņiem pateikt, ka tā bija un es esmu to piedzīvojis. Ja nebeigsies strīdi par tādiem neapstrīdamiem faktiem, būs ļoti grūti panākt, ka nācija raugās uz pagātni un nākotni no kopēja skatpunkta. Ir jāpārliecina skeptiķi, bet tajā pašā laikā jāsaprot, ka ir cilvēki, kuru prāts ir tik slēgts, ka tos nekad nevarēs pārliecināt."

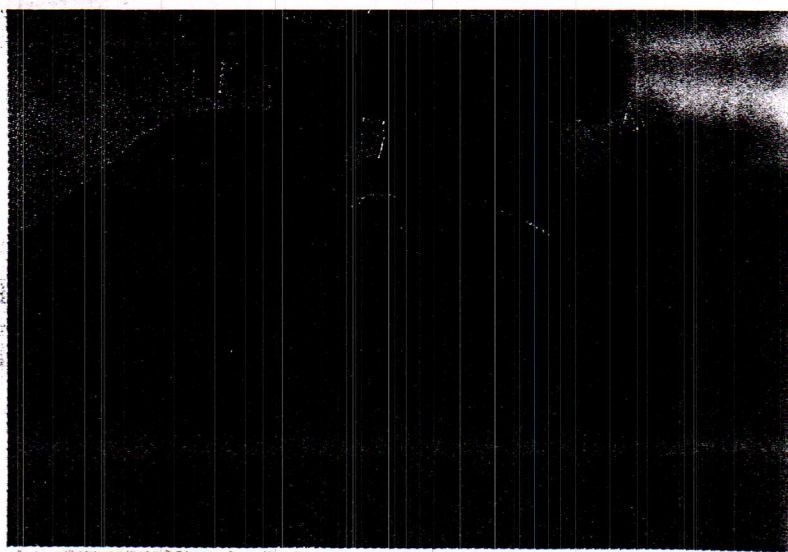
Režisore Ināra Kolmane, vaicāta par potenciālo "Pret-runīgās vēstures" auditoriju, skaidroja: "Filma domāta šodienas Latvijas iedzīvotājiem – gan krieviem, gan latviešiem, gan ebrejiem. Nav jēgas taisīt kaut arī pamatotos, tomēr, atļaušos teikt, gaudu gabalus pašiem par sevi. Mēs taisām filmas par latviešiem, paši skatāties un paši raudam. To pašu dara ebreji par holokaustu. Krievi taisa savas propagandiski pārspīlētās filmas. Bet tikmēr izaugusi vesela paaudze, kas Latviju sauc par dzimteni. Tikai ieklausoties otra sāpē, mēs varam pretendēt, lai šis paaudzes pārstāvi ieklausītos arī citu sāpēs." Nākotnē filmu paredzēts tulkot krieviski un angļiski ar labāk izskaidrotu vēsturisko fonu. To varētu demonstrēt kā kino, tā televīzijā gan Latvijā, gan ārzemēs, pieteikt starptautiskiem festivāliem.

Jāpiebilst, ka no vakardienas "Pret-runīgā vēsture" tiek demonstrēta kinoteātrī "K-Suns", bet 9. maijā tā būs Ēdoles pilī, kur ieeja brīva.

KARĪNAS MIEZĀJAS FOTO

Filmas režisore Ināra Kolmane (no labās), vēsturnieks Uldis

Kadrs no filmas "Saules nogurdinātie 2. Dieva priekšā". Režisors un viens (no kreisās) dočas uzbrukumā.

MĀRIS ANTONEVIČS

Krievijas televīzijas, kas lielā daudzumā redzamas arī Latvijā, pirms 9. maija parasti ir pārpūdinātas ar filmām par karu. Atšķirībā no Vecgada vakara, kad gandrīz visos kanālos rāda režisora Eldara Rjzanova filmu "Likteņa ironija jeb vieglu garu", 9. maijā izvēles klāsts it kā ir plašāks. It kā, jo pārsvarā tās ir padomju laika filmas ar visām tām raksturīgajām klišējām un ideoloģisko nostāju, kas nepieļauj nekādas lielas atkāpes. Protams, stāsts var atšķirties, bet idejai jābūt nepārprotamai – drosmīgie padomju karavīri cīnās pret nelietīgajiem ieburcējiem un dramatisks sižets.

Lai gan kopš PSRS sabrukuma ir pagājuši gandrīz 20 gadi, krievu režisori līdz šim ir stingri pieturējušies pie vecajām kara filmu klišējām, kas labi redzams arī šīs nedēļas TV programmā. Piemēram, Krievijas Pirmais kanāls (Latvijā attiecīgi Pirmais Baltijas kanāls) 9. maijā visas dienas garumā izrāda 2007. gada seriālu "Diversants. Kara beigas", kuram, kā paši veidotāji apgalvo, ir "viens no labākajiem reitingiem", jo esot "daudz vairāk action" (angliski apzīmējums spriedzes filmām). Bet stāsts gan tas pats vecais – par padomju karavīru grupu, kas vispirms piedalās vienās kaujās, tad citās, bet beigās Berlīnē liksmo par izcīnīto uzvaru.

Kurš atlausies kritizēt Staļinu...

mātājs, bet tad viņa veikums diez vai tiks plaši izrādīts kino un nenonāks televīzijas ekrānos, vai arī režisors ar vārdu un ambīcijām. Protams, Nikita Mihalkovs! Viņa filma "Saules nogurdinātie 2. Dieva priekšā" šobrīd tiek rādīta arī Rīgas kinoteātrī un daži mūsu vietējie kritiķi jau paguvuši to saslavēt gan no mākslinieciskā, gan ideoloģiskā viedokļa.

Nez vai kāds cits režisors Krievijā varētu atļauties kritizēt Staļinu un padomju varas cietsirdību, zinot, ka pašreizējā valsts vadība ne tikai piever acis uz staļinisma slavinājumiem, bet pat veicina tos. Un arī kara veterānus pieņemts attēlot kā varoņus, nevis kā upurus, kā savā filmā lielā mērā dara Mihalkovs. Un tomēr tāda sajūta, ka stāsta pamatā ir aprēķins. Mihalkovam diez vai pietiktu, ka viņa filmai ir plaša piekrišana Krievijā. Viņam vajadzīga starptautiska atzinība, bet ar krievu propagandas stilā ieturētu filmu to panākt nav iespējams. Cita lieta, ja kāds krievs pasaka – ziniet, nav jau mūsu vēsture tik gaiša un tīra, ir arī pa kādam netīram traipam – un Rietumi sajūsmā aplaudē.

1994. gadā uzņemta "Saules nogurdināto" pirmā daļa joprojām ir vienīgā Krievijā uzņemta plaši pazīstamā filma, kas skatītājiem vēsta par Staļina represijām, pareizāk teikt – liek aizdomāties par tām, jo priekšplānā ir filmas varoņu personiskās attiecības, kurās režīms ievieš savas korekcijas. Atgādinājumam: filma vēsta par divīzijas komandieri Kotovu (Nikita

cēts Kotova (lietuviešu borge Daibas draugar Meņšikovs) armijas emigrantar jusi čeka. J bezbēdīgais tiek galā ar viņa patiesas jas tikai fili viņš simbol zīgajam Sta un vēsi izriek niekus. Ši fil tika apbalvo līmenī, saņe festivāla goču ru" kā labāk Bet Krievijā pagrieziens māšanā.

Priekšplānā dramatis kara aina

Ļoti iesp ar film kurš šobrīd izrādīts Kri kino vērtēt manis politi apšaušanu kurp nosūt tinātais K pionieru "s teikšanos r kiem, režim karavīriem, nāvē un ne iedzīvotājiem minā paliks piezīme: "B un cilvēks pats, kā jūs Lavrentij [I faktus trīs s mā pamanī dala, kurai

Nopucētais ābols

Kaut arī mums jādzīvo nākotnē, atstāt nesakārtotu pagātni nevar. Ināras Kolmanes un Ulda Neiburga dokumentālā filma *Pretrunīgā vēsture*

Iespējams, pie Uzvaras pieminekļa, pieminējam. E. Anders, kurš nekla vēl kodiens atrodami tur nolikto ziedu pārpalikumi – cilveku daudzums, kas bija iera- dies atzīmēt 60. gadadienu pēc padomju armijas uzvaras pār nacistisko Vāciju, tiešām bija iespaidīgs. Entuziasme veldotā 8. maija Eiropas diena uz šī festi- val grandeur fona atstāja visai žēlīgu iespaidu. Bet ne par to vai, drīzāk, – ne tikai par to ir stāsts.

Šo notikumu kontekstā itin tāpīgi iegulas Ināras Kolmanes režisētā un uz Ulda Neiburga scenārija balstītā dokumentālā filma *Pretrunīgā vēsture* (studija *Devīni*), kuru demonstrē kinote- ātris K.Suns.

2008. gadā starptautiskā aži- tāžu (gan atzinības, gan nopel- nā pilnu reakciju) izpelnījās re- žisors Edvīns Šnors filma *The Soviet Story* (Padomju Stāsts), kas nesaudzīgā un tiešā manie- rē runāja par Otrā pasaules kara zvērībām no padomju savien-ības pusēs. Izņemot retus arhi- vu materiālus, filma patiesi pa- nāca šokējošu iespaidu un lika domāt gaitai virzīties pa nemi- nīgu, tomēr pārdomājumu vērti- bu dažādām fāzēm, cik netespē- jami tālu *Homo Sapiens* spējis atkāpties no morāles un ētikas likumiem, kuri būtu šo pasauli virza uz priekšu – gan plātumā, gan dziļumā.

Tādu pašu virzību veic arī Ināras Kolmanes darbs, vien šai gadījumā jārūnā par intonati- vi nosvērtāku, brīvāk apjošo- audiovizuālo kopumu. Filmas centrā ir trīs dažādu tautību vi- rieši: latvietis Kurts Grīnups, eb- rejs Edvārs Anders un krievs Viālijs Leņonovs. Katrs no vi- niem iziet savs amiju ceļojū- mus, aplūkojot tās vietas, kurā gan padomju, gan nacistu kara- viri noslepkavoja simtiem ebre- ju, latviešu, krievu, poļu un citu tautību cilvēku. Grīnupa kungs apmeklē Lestenes Brāļu kapus; Andersa kungs – Liepāju, na- mus, kurā slēpšies ebreji, to- starp viņa tēvs; Leņonova kungs ikšķiles kapos meklē kapavietu savai kādreizējai saimniecei, kas viņu pēc atbrīvošanas no kon- centrācijas nometnes pieņēma dienestā par ganu un, nometnē nomocītu, pirmajā darbā die- na žēlojusi ar sviestmaizi. No-

tiem no dokumentu un vēstu- riski-faktoloģiskā aspekta ie- jās, pieminējam. E. Anders, kurš pazīstina. Ainaŗa Andŗevska un Girta Krūmiņa balstis, nopietni, bez patosa lasot fragmentus no kara dienasgrāmatām, piemē- ram: "(Datuma) Šodien auksts. Sakām židū atceļu (seko nosau- to ebreju uzskate)", "(Datuma) Tikpat auksts. Muniķijas patē- rinš – tikai židū apšaunai."

Auksts, nevērogo neticēcību filmas autori ļoti tāpīgi izvēlē- jušies ietverti metaforā, filmējot milzīgu ābolu kravu, kas tiek mazgāta un samalta lielā elek- triskajā ēvelē. Cits plāns mums parāda tādas pašas *antonovkas*, tikai iesaltušas ledū un pagalam mūžā redzēja, bija Baltijas jūrā, Andersa kungs nosaka.

Leņonova kungs ikšķilē atrod savu kādreizējo mājvietu, tie- šī tal brīdī pie mājas sētas pie- brauc divas pusaudzēs. Viena no viņām ir šīs mājas iemītniece un izrāda kungam pagalmu, gan nelūdzot iekļūst (meltini un ap- saprast – nez no kurienes uzra- dusties filmēšanas grupa un lei- pās, bet savdabīgs onkulis), bet ar roku norādot, kurā pusē atrodas istabas, kurā – vannasistaba, vir- tuve, citas telpas. Meitene atnes arī kaudzīti ar fotogrāfijām, kurā redzams mājas remonts, vienā uzņēmumā – parādās meitenes vecāki: tēvs jautrs un pusplīks, abi ar sievu smadīgi pie-mate- riālu kaudzēm, vasaras zālēnā.

Šī ir citu dzīve, cita dzīve, un sir- mais kungs to ļoti apzinās: "Pa- sveiciniet, tad, salimnieku..." sa- mēr ikreiz atgriežas tai neitrāli- tātē, kāda bieži vien nepiecieša- te dzīvojam, viņš lauzītā, omulīgā latviešu valodā atvadaš no maza- jām ritenbraucējām. Pieskarša- nās dzīvajai vēsturei ir beigušies. Lidzīgi, ļoti saistošu un zinā- mā mērā – traģikomisku aspek- tu iezīmē Grīnupa kungs, kurš ar citiem laikabiedriem "pēta Vēstīgā, Amatu jēla reiz bāzēto padomju armijas galvenās izlo- košanas pārvaldes 4. nodaļu jeb *SMERSU*." Pāgrabus, kuros čēr- smēltojos gados tika spīdzināti un slepkavoti lektārtai nevēlamie, astoņdesmitajos gados saimnie-koja katēdēja *Arhitektis*, desmit- gadi vēlāk *Klubs Slepēdis*, *Ek- sperimēnts*, "Mādz gadīdies," kā vēsi varētu notēkt angli.

Ar *baigo* gadīte epizožu nori-

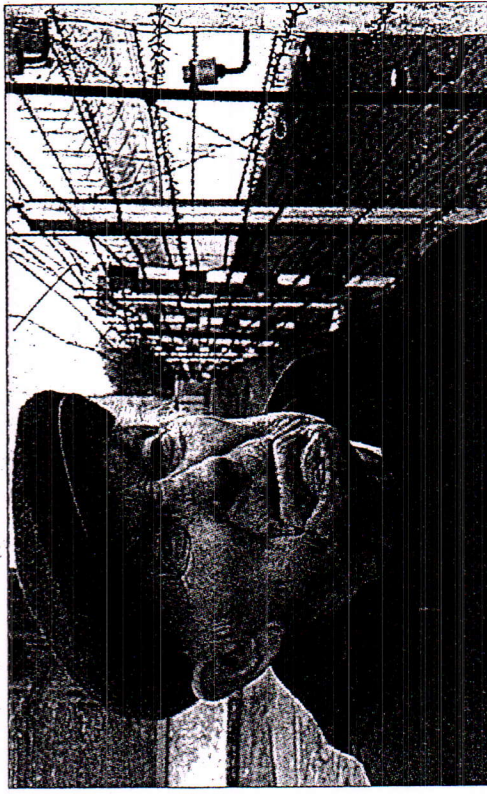

Foto: Filma studija Devīni

Otrā pasaules kara veterāns Kurts Grīnups, kurš soda nometnē pavadījis divpadsmit gadus. Kadris no filmas

viensot atzinums par 9. maija gīškā, bet cilvēciskā līmeņa," ko- nelajot varonīgi, kosmopolitis- ki pārīst skatienu divpusejam konfliktam. Tā ir daļa no mūsu mantojuma. Kaut arī mums jā- dzīvo nākotnē, atstāt nesakār- totu pagātni nevar. Vienīgi – ar ko to sakārtot? Ināras Kolmanes filma ir viena no daudzajām vēs- tures izpratnes un skaidrošanas ceļa pieturvietām, kurā vērta uz- kāvēties, lai aiz grāmatu saus- jiem fakti un ciparu uzskaitju- mēm ieraudzītu stāvam cilvēku. Un tomēr, hronikas kadri klu-

si un nepiecapīgi pulsi atmiņā, nemē Valters Nolandorfs. Nobeigumā jāatzīst, ka *Pre- trunīgā vēsture* nekādu noteik- tu abildi šai triju dzīvu krust- punkta, sadurē, nesniedz. Būtu radītu vēstures pārskatīšana, ko- šaubu autoru spējas un entuzias- mīgas izpratnes radīšana. Kurā mēs otra cilvēka viedokli nenō- raidām, bet uzklaušām. Tikai tā mēs varam nonākt pie kopsau- cēja, un domāju, ka *Pretrunīgā vēsture* iet šai virzienā, uzklaušot katru cilvēka atšķirīgo pieredzi, to *pučē* ar visdziļāko pārliecību. Un tomēr, hronikas kadri klu-

Toms TREIBERGS

NOVAKARS : KOPSAVILKUMS

Izrāde pieaugušajiem leļļu teātra estīkā
Izrāde reģija Mārcis Lācis

JAUNĀZĀLE

pirmizrāde
27. maijs plkst. 18:30
izrādes
28. maijs 18:30
31. maijs 17:00

Filma: Mārcis Lācis
Teātris: Teātris Lācis
Režisors: Mārcis Lācis
Izrāde: Mārcis Lācis